

Волі народної дзвін

Мета: закріпити і поглибити знання учнів про події під Крутами 29 січня 1918 року, розвивати творчі здібності учнів, формувати їх художньо-образне мислення, сприяти становленню національної свідомості учнів; розвивати почуття патріотизму, готовність захищати Батьківщину, формувати толерантність, громадянську компетентність, відповідальність; виховувати пізнавальний інтерес до історичного минулого рідного краю, повагу до героїчних вчинків людей, залучати учнів до колективно-творчих справ.

Форма проведення: тематичний вечір.

Учасники: учні 10-х класів.

Обладнання: шкільний зал прибраний у синьо-жовтих кольорах, прикрашений рушниками, у центрі сцени назва виховного заходу і дата — 29 січня 1918 року, посередині стіл з хлібом-сіллю, свічки, біля сцени — виставка літератури та учнівських повідомлень про бій під Крутами.

Хід проведення

Вступне слово вчителя:

І знов у котрий це вже раз,
Зійшлися ми в одній родині,
Щоб пом'януть той славний час,
Коли в офіру Батьківщині
Себе принесли кращі з нас.
Нема любові понад ту,
Що окропила кров'ю Крути,
І ту гарячу кров святу
Повік Україні не забути.
На сцену виходять три учні.

1-й учень. Історія знає багато жертв в ім'я ідеї, але аналогічної Крутам не було. У добу Хрестових походів звільняти Єрусалим вирушили тисячі охоплених ентузіазмом дітей. Вони загинули із світлою вірою в Царство небесне і вічне життя. Із вірою в перемогу билися до загину юнаки Греції та Риму.

2-й учень. А що, власне, тут, під Крутами, сталося? Хто були ті юні завзятці? Чи вірили вони у свої сили? Чого прагнули гімназисти і студенти, що не визнавали війни і смертної кари, засуджували будь-яке насильство, а тим більше вбивство?

3-й учень. Коли вдарив останній час молодій Україні, вони — 300 юнаків —

пішли проти 13 тисяч більшовиків. І полягли всі...

1-й учень. Чи ж вони не відали, проти кого йшли?

2-й учень.

Вони ішли у безвість білих піль, у бій,

Щоб не вернутися або здобути.

І зупинилися на станції малій,

Де написом виднілась назва: «Крути».

3-й учень.

Не повернулися, упало триста їх,

І хоч ми і донині не можемо забути,

Мементом нації, мементом нас усіх,

Навіки стала назва — слово «Крути».

1-й учень.

На Аскольдовій могилі поховали їх,

І хоч народ ще й дотепер закутий,

Та він живе, бо смертю молодих

Він смерть переборов там, де містечко Крути.

Учитель. У наших предків був звичай — у день поминання могили мертвих встеляти квітами і запалювати на них свічки. Тож нехай наш зал сьогодні, 28 січня, стане поминальним храмом...

На сцену виходять дівчата і хлопці із запаленими свічками.

4-й учень. Тим, хто в боротьбі за кращу волю і кращу долю України не дожив до сьогоднішнього дня, спить у знаних і безіменних могилах, розкиданих по рідній і чужій землі, — присвячується.

5-й учень. Цвіт нашого народу, його славним синам і дочкам, які у розквіті своїх духовних і фізичних сил віддали молодість і найдорожче, що є в кожного, життя, — присвячується.

6-й учень. Тим, кого за умов більшовицької тиранії ми повинні забути і викреслити зі своєї пам'яті та історії, героям, які полягли у страшному бою під Крутами, — присвячується.

7-й учень.

Супроти хижої навали,

Супроти смерті, — в стужу й сніг —

Ось тут вони, ось тут стояли,

І всього жменька — триста їх.

8-й учень.

Стихали Києва хорали.
Його заслін — ці юнаки.
Ось тут — редут. Ось тут вмирили.
Приймали кулі і штики.

9-й учень.

І пам'яттю не оминути
Останній бій, останній крик,
Ці Фермопіли наші — Крути,
А Берестечко — їх двійник.

4-й учень.

Ген визирала мати сина.
Дівчата в'яли на порі.
Лиш червонилася калина
Ще дужче в кожному дворі.

5-й учень.

І не уславлені спартанці,
А хлопці з роду відчайдух —
Ці гімназисти, ці повстанці...
Ось тут їх непоборний дух.

6-й учень.

І слава їх встає, не вмерши,
Ятрить крізь відстані і час.
Було їх триста... Триста перший —
І ти, і я, і кожен з нас.
Петро Шкраб'юк

1-й учень.

Спливуть часи, мов паводки дніпрові,
Одвічну мрію здійснить Україна.
Й під Крутами, на плитах мармурових,
Про вашу славу лине пісня соколина.

1-й учень. 1917 року в Росії відбулася Лютнева революція. Почався процес розпаду «тюрми народів». Із березня до листопада зароджувалися паростки молодої Української держави.

2-й учень. За важких умов економічного хаосу, політичної боротьби різних партій, незважаючи на постійні провокації антиукраїнських сил, Центральна

Рада приймає низку законодавчих актів, що призвели до проголошення незалежності України.

1-й учень. Крізь віки, крізь страждання й муки, з мільйонами жертв прагнула Україна жаданої волі, проголошеної 22 січня 1918 року IV Універсалом.

3-й учень. Народе України! Твоєю силою, волею, словом утворилася на українській землі вільна Українська Народна Республіка. Здійснилася давня мрія твоїх батьків, борців за волю і право робочого люду.

4-й учень. Та у важку годину народилася воля України. Чотири роки жорстокої війни знесли наш край і народ. Фабрики і заводи не виробляли товарів, залізні дороги були розбиті, панувала страшена інфляція. Кількість хліба зменшувалася щодня. Настав голод.

5-й учень. А тим часом петроградський уряд народних комісарів оголосив війну Україні, щоб повернути Українську Народну Республіку під свою владу, і спрямував на наші землі більшовицькі війська.

6-й учень (зачитує телеграму). Про це прямо було сказано у зверненні Раднаркому від 26 листопада 1917 року «До всього населення»: «Центральна Рада Української Народної Республіки, що веде боротьбу проти українських рад, допомагає Каледіну стягувати війська на Дон; заважає радянській владі спрямувати необхідні військові сили по землі українського народу для придушення каледінського заколоту».

Так розпочалася війна Радянської Росії із законною владою в Українській Народній Республіці, а фактично — з незалежністю українського народу.

7-й учень. На виконання наказу Леніна главковерх Криленко 16 грудня 1917 року видав наказ № 80 по армії і флоту про боротьбу з Центральною Радою. Раднарком оголосив в Україні стан облоги і зобов'язав місцеві революційні гарнізони «діяти з усією рішучістю проти ворогів народу, не чекаючи ніяких указівок зверху».

Першою революційною армією командував колишній царський підполковник, лівий есер М. Муравйов. 5 січня 1918 року він повідомив з України В. Антонову Овсієнку, що наказав безжально вирізати усіх захисників місцевої буржуазії.

8-й учень. 17 грудня 1917 року Центральна Рада одержала радіограму від більшовицького Раднаркому з ультимативною вимогою: «Зректися спроб дезорганізації спільного фронту, без згоди верховного головнокомандувача Раднаркому, не пропускати ніякого війська, що йде в бік Дону й Уралу, надавати допомогу радянському війську в боротьбі з контрреволюційним повстанням Каледіна, припинити будь-які спроби роззброєння радянського

війська й Червоної гвардії в Україні». Цей ультиматум було відхилено. Тоді 30тисячна більшовицька армія під керівництвом АнтоноваОвсієнка розпочала війну проти УНР.

9-й учень. Наприкінці грудня окуповано Харків, Полтаву, Чернігів; 8 січня 1918 року на Чернігівщину, щоб зупинити більшовиків, вирушила військова школа у складі 600 осіб під орудою сотника Носенка. Разом з іншими вона боронила вузол Бахмач-Конотоп. Безперервні бої тривали до 28 січня 1918 року.

1-й учень.

Рік вісімнадцятий — надії і тривоги
Родився в куряві натхненних, віщих бур,
Не маки — це стяги квітчались на дорогах.
І військо підіймалось на шляхах, мов мур.

2-й учень.

Рік вісімнадцятий — тривоги і надії —
Здіймався в сяйві здійснених, прадавніх мрій,
І Київ, місто над містами, знов завії
І війни зустрічав, полки відважні й бій.

10-й учень. Останні дні січня 1918 року. Щоб стримати просування більшовиків на Київ, поспіхом був сформований і відправлений поїздом до Бахмача допоміжний курінь студентів — січових стрільців під командуванням сотника Омельченка. Найстаршому з них було — 23, наймолодшому — 15.

29 січня 1918 року вдосвіта поїзд з підмогою зупинився на станції Крути, де прибулі зустрілися із залишками гайдамаків, що відступали від станції Макашин. Тут зібралось юнкери, студенти і гімназисти — 250 осіб; гайдамаків і вільних козаків — 100, на всіх було три гармати сотника Семена Лощенка.

1-й учень.

Нові бійці, нові поети виступали,
Вночі Грушевського хилилась голова,
Коли складав рядки нових універсалів
І змістом буряним запалював слова.

2-й учень. Для того щоб привести до ладу свій край, закріпити революцію і нашу волю, Центральна Рада сповіщала усіх громадян: «Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу. Усіх громадян самостійної Української Народної Республіки закликаємо непохитно стояти на сторожі

добутої свободи і прав нашого народу й усіма силами боронити свою долю від усіх її ворогів».

3-й учень.

Спом'янімо в пісні славу Крутів,
Найсвятіше з наших бойовищ!
Крути! Крути! — смолоскип в майбутнє,
Підіймімо наші душі ввиш!

4-й учень.

Крути! Крути! Це за батьківщину
Стати муром, шанцем душ і тіл,
Крути! Крути! Мужньо, воєдино
Прямувати в найсвятішу ціль.

5-й учень.

Крути! Крути! Час розплати близько,
Вже червоний ворог кари жде.
Крути! Крути! Вічне бойовисько
За майбутній, за світліший день.

6-й учень.

Крути! Крути! Мужність і посвята,
Вірність, що міцніша понад смерть.
Крути! Крути! Горда і завзята
Кличе пісня і веде вперед.
Богдан Ігор Антонич

3-й учень. 29 січня 1918 року ешелони Червоної армії підійшли до станції Крути і висадили десант. Певно, їм було відомо, що якась українська частина зайняла позиції під станцією Крути і перетнула їм шлях на Київ.

4-й учень. О 10-й годині ранку розпочався наступ більшовицьких військ. Мороз. Вітер. На місцевості не було жодного укриття. Юнаки лежали на голому снігу.

5-й учень. Не відкриваючи вогню, широкою лавою пішли на курінь. Зав'язалася перестрілка. Чути стогони поранених, але українці затято боролися далі. Ніхто з них не думав про відступ, усі продовжували стріляти, хоча небезпека оточення була вже очевидною.

6-й учень. Ворожий лівий і правий фланги зімкнулися. Відступати було запізно. Напівзамерзлі юнаки ледь тримали зброю. Із останніх сил боронилася молодь, вороги на короткій дистанції розстрілювали її, а потім

почали добивати поранених багнетами.

7-й учень. Близько 15ї години все скінчилося, на снігу лишилися трупи юнаків...

8-й учень. У бою під Крутами полягло 300 студентів і 10 старшин.

9-й учень.

Як сніги покривають землю,
Як нам білим стелять путь,
Спом'янемо тую славу,
Що осталась нам зпід Крут.
Не шукайте Фермопілів,
Тільки Крути спогадай,
Де спартанціукраїнці
Полягли за рідний край.
Триста юних одчайдухів,
У сто крат більший був там враг,
Не вступились, не подались,
Всі лягли там на полях.
П. Тичина

10-й учень.

Як сніги покриють землю
Рядном білим, — не забудь
Спом'янути тую славу,
Що лишилась нам зпід Крут.
Триста юних одчайдухів,
В сто крат більший був там враг, —
Не вступились, не подались,
Всі лягли там на полях.
Вічну славу здобували
Україні біля Крут,
Не забудь героїв триста,
Спом'яни їх, не забудь.
Д. Гавриш

3-й учень. Тож пом'янімо героїв Крут хвилиною мовчання. Прошу всіх встати!

1-й учень. Сімох поранених, переплутавши зі своїми, більшовики відправили до Харкова лікуватись. Так вони вціліли і потім розповіли про все.

2-й учень. 27 із них потрапили в полон. Спочатку вояки революційної армії — колишні царські гвардійці, матроси, московські робітники та звільнені

революцією злочинці — над ними позвірячому познущалися, а наступного дня розстріляли, заборонивши селянам їх ховати. Перед розстрілом юнаки заспівали «Ще не вмерла Україна».

3-й учень. Перемога під Крутами відкрила російському війську шлях до Києва. Завоювання столиці тривало три тижні.

19 березня їх всенародно захоронено в братській могилі на Аскольдовому цвинтарі. На похоронній церемонії виступив з промовою Михайло Грушевський. Він почав її словами античного поета: «Солодко і славно вмерти за Батьківщину».

День битви під Крутами — 29 січня — проголошено Днем Скорботи України.

4-й учень.

На Аскольдовій могилі поховали їх —
Тридцять мучнів українських, славних, молодих...
На Аскольдовій могилі український цвіт!
По кривавій, по дорозі нам іти у світ.
На кого посміла знятись зрадника рука?
Квітне сонце, грає вітер і Дніпроріка...
На кого завзявся Каїн? Боже, покарай!
Понад все вони любили свій коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті з славою святих. —
На Аскольдовій могилі поховали їх.

1-й учень. Небагато імен тих героїв зберегла нам історія. Це, зокрема, студенти БожкоБожинський, Микола Лизогуб, Попович, Володимир Шульгін, гімназисти Павло Кольченко, Микола Іванкевич, Липський, Тарнавський, Соколовський.

2-й учень. Минуть роки, століття, та пам'ять про юнаків-героїв не згине повік. Вона світитиме не тільки українцям, а всім тим, які готові покласти своє життя в ім'я ідеї, в ім'я Батьківщини, за її свободу і незалежність.

3-й учень.

Вони лежать навіки молоді,
Ставні й веселі, з усміхом щасливим,
Готові чути поклик як тоді,
Коли на бій ішли з бадьорим співом.

4-й учень.

Сумні батьки, й жалобні матері,
Минувши повз Аскольдову могилу,

Мовчазно зрятъ, як страдницькій порі
Журба вербу вколисує похилу.

5-й учень.

Лихі вітри, гойдайте верховіть
Живого свідка бойових крутянців!
Та не турбуйте корені, не гніть
Святих дерев, що знали новобранців.

6-й учень.

Безвусі, юні, вічно молоді,
Ви клали голови за рідний Київ,
Скріпивши крок державницькій ході,
Вписавши подвиг у свободи вияв.
Яр Славутич

1-й учень. Страшно вмерти, але ще страшніше загинути марно. Вони навіки залишаться для нас найбільшою святинею. Пам'ять про юнаків-героїв не згине повік.

2-й учень. Для нас їхня могила залишиться полум'ям віри, як незабутнє майбутнє. У хвилини відчаю, занепаду, зневіри будуть приходити до неї старі й малі, щоб підживитися тим святим вогнем ентузіазму, який палатиме тут і під кам'яним хрестом.

Учитель. На знак поваги до відчайдушного героїчного вчинку під станцією Крути відкрили меморіал пам'яті героїв Крут. Праворуч на кургані стоїть високий хрест з табличками імен молодих героїв-гімназистів. А поряд височіє зведена червона колона як знак самопожертви відважних воїнів — студентів Київського університету ім. Св. Володимира. Музей розміщений у звичайних вагонах. Його експонати розділено на дві частини: радянську та українську. Вивчаємо документи, знайомимося з портретами політичних діячів, керівників більшовицьких військ, українських січових стрільців, деяких гімназистів. У 1918 рік переносить нас виставка військової форми і справжніх гармат.

Подається за: Кресан А. О. Волі народної дзвін \\ Історія та правознавство. — 2012. — 34–36 (314-316)